

Suuria tarinoita pienen kansan sankareista

Jouko Kokkonen: Kansakunta kilpasilla. Urheilu nationalismin kanavana ja lähteenä Suomessa 1900–1952. Bibliotheca Historica 119, SKS 2008. 357 s.

■ Urheilun ja nationalismin yhteisen tarinan kartoittaminen

on samalla kertaa perin helppo sekä tavattoman vaativa tehtävä. Se on helppo hanke, koska ainakaan materiaalin puutteesta ei täydy kärsiä; mutta vaativa tutkimussuunta se on siksi, koska aihetta on kiusaus lähestyä latteuksia kierrättämällä. Voidaan jopa ”väittää, että urheilun ja nationalismin välinen suhde on itsestäänselvyys, eikä sitä ole tarpeen tutkia”.

Sitaatti on peräisin Jouko Kokkonen väitöskirjan *Kansakunta kilpasilla* alkusivuilta. Sen jälkeisissä luvuissa (joita ei ole jostain syystä numeroitu) hän todistaa työnsä relevanttiuden erittelemällä urheilullisen nationalismin muunnelmia 1900-luvun ensimmäiseltä puoliskolta.

Kun autonomian ajan urheiluosaavutuksilla haluttiin tehdä suuriruhtinaskuntaa maailmalla tunnetuksi, 1920- ja 1930-luvun huippuhetket alistettiin sen lisäksi palvelemaan Valkoisen Suomen rakentamista – urheilusta tuli ”kiinteä osa suomalaista valtiokeskeistä nationalismia”. Sotavuosina urheilijat saivat sitten näyttää taitojaan suuremmilla kilpailuilla. Niiden taistojen laannuttua urheilun merkitys jälleen korostui ”muiden nationalismin muotojen jouduttua kielteiseen valoon”, minkä kehityksen kulminaatioksi hahmottuvat kesän 1952 olympiakisat, jolloin itsetuntoa nostettiin organisatorisella osamisella.

Nationalismin vivahteiden ja variaatioiden analyysi perustuu Kokkosella lukeneisuuteen, joka mahdollistaa vertailevan otteen ylläpidon. Hän tähdentää toistuvasti, että urheilu-

puuhille on säilytetty 1800-luvulta lähtien kansallismielisiä tavoitteita kautta maailman. Toisaalta hän ei kuvittele kykenevänsä murskaamaan myynteiksi kutsumiaan uskomustarinoita. Alan kirjallisuuden iskosamat ajatukset Suomesta urheilun luvattuna maana, Helsingin juhlista viimeisinä oikeina olympialaisina ja kilpaurheilusta maamme ainutlaatuisena mainosvalttina vaikuttavat 2000-luvullakin.

Sen Kokkonen tulee vahvistaneeksi loppuluvussa, jossa hän lisäksi osoittaa, että kansallistunutta voidaan edellen kiihottaa kumpujen yöstä lainatuin ilmaisin – lajien osalta ovat tosin pulpahtaneet pinnalle jääkiekko ja autourheilu.

Huomattavasti heikommin tutkija selviytyy itselleen asetetusta tehtävästä ”viedä lukija suomalaisen urheilupuheen juurille”. Tarkastelu alkaa 1900-luvun sarastuksesta, ja niihin vuosiin hän myös sijoittaa kilpaurheilun ”läpimurron”. Tällöin tarkoitetaan vain ja ainoastaan ihmisurheiluja, koska raviurheilun läpilyönti oli toteutunut sukupolvea aikaisemmin, ja sillä suunnalla olivat välittömästi vakiintuneet sekä nationalistiset että rotuopilliset puheenparret.

Ihmisurheilujen voittokulku ei sitä paitsi ollut yhtä joutuisa prosessi kuin Kokkonen uskoo. ”Urheilun asema oli Suomessa niin vahva, ettei maassa juuri esiintynyt urheilukriittistä keskustelua”, hän kirjoittaa sotien välisistä vuosista. Varsinainen keskustelu jäikin pitämättä, mutta urheilukiihkon kyseenalaistajia löytyi niin vassemmistoradikaaleista kuin

kulttuurikonservatiiveistakin. Kun Kokkonen lainaa naisvoimistelun taholta tullutta arvostelua, hän samalla unohtaa kotimaisen voimistelun kanta-hahmon Viktor Heikelin, joka oli kiivaimpia urheilukriitikoita 1900-luvun ensimmäisellä neljänneksellä. Olavi Paavolaiselta hän puolestaan huomioi urheilumyönteisen ajattelman. Se katkelma palautuu Paavolaisen Haanpää-arvioon, mutta Haanpää oli itse sinivalkoisen urheiluhulluuden nerokkaimpia suhteellistajia, mitä Kokkonen ei suinkaan kerro.

”Urheilijoiden omia kommentteja pääsi 1900-luvun alussa julkisuuteen hyvin harvoin”, hän muistuttaa tutkimuksensa viimeisillä riveillä. ”Silti eliitin urheilupuhetta oli mahdollista tulkita monin eri tavoin.” Uudella vuosituhanella ”eliitti” on hurautunut globalisaatiodiskurssien lumoihin, kun taas ”rahvas” turvautuu urheilurientojen banalisoi-maan patriotismiin. Siitäkin kiepsahduksesta johtuen *Kansakunta kilpasilla* avautuu stadionin itseriittoisen ilmapiirin tuolle puolen, ”meidän” ja ”muiden” vastakkainasettelun laajempiin kuvioihin.

Väitöskirjaformaattista huolimatta Kokkosen äärellä voisi viihtyä mainittu rahvaskin. Tekijä kirjoittaa enimmäkseen luontevaa asiaproosaa, josta ehkä puuttuvat Maamme-laulun lupaamat laaksot ja kukkulat, mutta riittäviä tehokeinoja vyöryttävät suorissa lainauksissa Tahko Pihkalan ja Martti Jukolan tapaiset tarinaniskijät. Ikävä kyllä tekstiin on lipsah-tanut satoja lyöntivirheitä: fraktuuran ”w” on jäljennetty sel-laisenaan antikvalla painettuun

opinnäytteeseen. Esimerkiksi ”Paawo Nurmea” ei ole ikinä tunnettu antikvaa käyttäneissä julkaisuissa.

Nurmi syntyi muuten 1897, siis vuosisadalla, jolloin maamme eturivin urheilusankarit olivat juoksijahevosiä. Tutkijan mukaan Nurmi ei ”urheiluranssa aikana ilmaissut selkeästi, minkä merkityksen hän saavutuksilleen antoi”, joten siinäkin suhteessa hän kulki nelijalkaisten edeltäjiensä kävionjäljissä. Urheilijoiden uroteot ovat raajojen lukumäärästä riippumatta paljaita numero-sarjoja, joiden tulkinta tapahtuu ulkopuolisten toimesta – ulkopuolisten, jotka loihtivat tulosliuskoista Kansallisesti Kohottavia Kertomuksia, joiden hienovaraiseen purkamiseen Jouko Kokkonen näyttää mallia puolen vuosisadan pituudelta.

Erkki Vettenniemi